

ҮБНИНІЯЗ ӘШИРБЕКОВ

ҰАТАН ТОПЫРАҒЫ

НӨКИС
«ҚАРАҚАЛПАҚСТАН»
2010

Арал қурып, шөлдің азабын тарттың,
Ортасында қалып аұыр апаттың,
Талай зорлық, қысымларға шыдастың,
Мәртлердің меканы Ұатан топырағы.

Маман бийің елді жыйнап, салды жар,
Жанын берді батыр туған Ерназар,
«Бозатай»ды уран етип Аллаяр,
Сен ушын гүрескен Ұатан топырағы.

Зийұарың тәриплеп туған еллерин,
Бердақ дәстан етти белли беглерин,
Ибрайым қосықта сахра шөллерин,
Нағысқа безеген Ұатан топырағы.

Баұырыңда кәд көтерген қалалар,
Елимнің шырайы хоширей, лалазар,
Жол көрсетер жұртбасшысы - аға бар,
Келешегің уллы Ұатан топырағы.

Үббинияз, Ғаққа етерсең пәрәд,
Ұәсият парыздур, орынлар әулад,
Демим таұсылғанда мезгилсиз бир ұақ,
Мәңги мөкәнымсаң Ұатан топырағы.

КӨРИНЕР

Кеўилиң хош, көкти шарлап қыялың,
Ушқыр қанатларың бардай көринер,
Турмыс қыйынласып, басса ууайым,
Кең дүнья жасаўға тардай көринер.

Билим куўып жас өспирим шағында,
Мийўа байлап арзыў-әрман бағында,
Талпынарсаң ҳәр бир таңғы сағымға,
Келешек сен шешер жумбақ көринер.

Шыңлары көк пенен тиллескен таўлар,
Төбеси думанлы, еримес қарлар,
Әрманға айланып, сағынған дийдар,
Мухаббат бостаны әжеп көринер.

*Иске асса ойға алған әрманың,
Несийбең мол болып, тасса қырманың,
Ақыл болып, өссе улың-қызларың,
Турмыс көз тоймастай дәўран көринер.*

Кем-кем өмир өтип, дегениң болмай,
Гөзленген мәнзилге барып жетеалмай,
Исленген исиңе кеўилиң толмай,
Сүрген өмир сарсаң-кесек көринер.

Тәғдир тик жарына өрмелей алмай,
Шығысып өткендей соқпақ табалмай,
Жолды даўамлаўға күш-куўат қалмай,
Турғанда қәдемиң азап көринер.

Айлап, жыллап айралық азабын шексең,
Жүректен сағыныш зарын өткізсең,
Несип етип, өз журтыңа жетиссең,
Тууған елиң алтын бесик көринер.

Тәғдир айдап қәпеске түскенде шегің,
Жырақ қалып тууып-өскен елериң,
Науқас азарынан қысылса демиң,
Сау, еркін өмириң ертек көринер...

Ел-журтына шын берілген мәрт жигит,
Халқының халына өтер көз тигип,
Атланыста душпан атқан оқ тийип,
Бенде болған менен султан көринер.

Жақсылардың ийман болар жолдасы,
Ел ишинде хұрмет оның гүясы,
Мүсәпир жүрегін кеуіл қарасы,
Дағлы еткен адам доңыз көринер.

Өзин дос көрсетіп, ықырарсыз болса,
Кеуіл торсығына сум қыял толса,
Абайсызда шалып, түсирер шалқа,
Әпшеринен түлки, сағал көринер.

Жан достың көп болса, беккем қорғаның,
Еккениң не, демек, солдур орғаның,
Опасызлық қылса қәлеп алғаның,
Ошағыңның басы ұайран көринер.

Аз ба-көп пе хәрким билер көргенин,
Жапа шегіп, заўқы-сапа сүргенин,
Хақ аларда аманатқа бергенин,
Пәний дүнья жылт еткендей көринер.

Үббинияз сақлағыл сабырыў-тақат,
Жәхил муханнестен* күтпе илтипат*,
Елге хызметиңнен көрип рәхәт,
Жасаған хәр күниң жәннет көринер.

-
- * Жәхил муханнестен — надан, сауатсыз, көргенсиз мәнисинде.
 - * Илтипат -- хурмет, иззет мәнисинде.

ӘКЕМНИҢ

(Әкем Әширбек Султанбек улына арнау)

Көйил дәрьям мөйиж урып аққанда,
Қыял қусым көкке қанат қаққанда,
Түнлерде көзимнен ұйқы қашқанда,
Елеслеп турады жүзи әкемнің.

Тәғдир түйген түйинлерди шешерде,
Қыйын тайғақ - кешіўлерден кешерде,
Гәзлеген өз мәнзилиме жетерде,
Күш-қуат әйледі сөзи әкемнің.

Заман ел төшўишин басқа салғанда,
Машқала ийнимде аўырласқанда,
Ақылгөй ағалар жырақласқанда,
Жолымды жарытты кези әкемнің.

Хәрбир қәдемиме турғандай қарап,
Айтқан сөзлеримди жүргендей тыңлап,
Ислеген исимди өлшеп хәм сынап,
Қәде болды, тутқан жолы әкемнің.

Шежире етип, ел өтмишин тәрипплеп,
Өмир әлипбесин бир-бир хәрипплеп,
Бабалардың мийрас сөзин қәдирлеп,
Үйреткени илим болды әкемнің.

Үббинияз, - кетсем де алпыстан асып,
Ел ишинен орын таўып мүнәсип,
Өмир ул-қыз, ақлықларға уласып,
Еле саясында жүрмен әкемнің.

МУҲАББАТ

Басланганда жигит-қыздың дәураны
Сапқа турар ашықлықтың кәрўаны,
Ышқы базарының қыял, өрманы,
Өмірдің қызығы болған муҳаббат.

Кимди шайыр етип, кимди сазенде,
Кимлерди шад етип, кимди гезенде,
Кимлерди хан әйлеп, кимлерди бенде,
Хәмирине бас ийдирген муҳаббат.

Сынбассаң, майысып нарт шыққан талдай.
Дәрўазақ ашылмас темир қорғандай,
Жаннан жуда етип мийримсиз хандай,
Патшаларды кулға сатқан муҳаббат.

Инсан жүрегине берерсең илхам,
Келбетің периште, сөзлерің пинхам,
Көзлерің от шашар, назларың зиндан,
Дилўарды дийўана өткен муҳаббат.

Жез тырнағың пәнжесиндей суңқардың,
Талўасың - шабысы киби тулпардың,
Қарамай зарына көзи кунқардың,
Талайларды хайран еткен муҳаббат.

Кимлерге қыс болдың, кимлерге жазсаң,
Кимлерге тас баўыр, кимлерге назсаң,
Кимлердің қолында аң алғыш базсаң,
Асаўды мүсәпир қылған муҳаббат.

Талайлардың салдың басына ғауға,
Талайларға болдың бир әжеп сауға,
Нешшениң ақылын байлап матауға,
Сыйқырлы перидей, назсаң мухаббат.

Кимлердің кеулинде гүлсең, бәхәрсең,
Кимлерге шийрин пал, кимге зәхәрсең,
Кимлерге намазшам, кимге сәхәрсең,
Толқын киби ойнап турған мухаббат.

Базарыңа түскен болар интизар,
Биреу хуыштан кетер, болар бийдимар,
Биреудің қолында ойындай қумар,
Хәр қыйлы муқамға дөнген мухаббат.

Ийримиң тыңламас үлкен бе, жас па,
Тартар тереңине, ғам салып басқа,
Отың қызғынынан ериген тас та,
Илахий күшлерге ийе мухаббат.

Тусыңнан өткенге келер мың қыял,
Бахты жүрискенге - опадар дилбар,
Кеуил қосып болғанша кейуаны хаял,
Өмирликке жолдас болған мухаббат.

Құдиретің алдында басын ийдирип,
Жалғызлықтың дәрти жүрек күйдирип,
Ашықлықтың «кәпир тонын» кийдирип,
Нешшени жолына салған мухаббат.

Инсан сеннен қанша азап шексе де,
Қол қаўсырар, кулдур, қанын төксе де,
Ҳасылдар дақылсаң, дәниң екпесе,
Адамзат көгермес, сенсиз мухаббат.

Үббинияз, сен бир мүсәпир бұлбил,
Қонған гүлиң солып қалған биймезгил,
Кеўил хошын излеп, дүньямы гезгил,
Жүрегимниң бағы сенсең мухаббат!

ҚОСЫҒЫМ

Қыялымды тербеп, илхам оятып,
Жүректің төрінен шыққанда атып,
Кесе тұрған тосқынлықты қыйратып,
Дәрья тасқынындай ағар қосығым.

Кеуилин хош етип заманласлардың,
Бойына йош берип ярыұ-дослардың,
Көзлерин ығаллап кеули бослардың,
Жүрегиниң тарын қозғар қосығым.

Халқымның қалбине тез барып жетер,
Ғамлы кеуиллерди майдай жибитер,
Ар-намыс қорғауда темир, тас кесер,
Сөйлер тилим, жумсар курал қосығым.

Ашықлықтан ышқы оты жанғанда,
Қыялымды аұлап, есим алғанда,
Яр дийдарын көриу ушын барғанда,
Жүрегимниң дәртиң айтар қосығым.

Сен билен сәубеттен тарқар қумарым,
Сеннен күш алады ғайрат, димарым,
Жүрегимде жатқан алтын тумарым,
Қыялымның қанат, йошы қосығым.

Ұатаным, мәрт халқым, бекем тирегим,
Зер киби тат баспас кеулиң, жүрегің,
Татыұлық, тынышлық, дослық сүрениң,
Күшине күш қосып жырлар қосығым.

Үббинияз, сөздің маржанын терип,
Нағыс ойып, гәўхардан безегін берип,
Елге құрметимнен жүрегім ерип,
Инам етип тұрған, саўғам - қосығым.

БОЛАЛМАССАҢ

Қулақ салып тыңла балам,
Айтар нәсиятым саған,
Ырза болмаса ата-анаң,
Жақсы перзент болалмассаң.

Ел-халқыңды құрмет етпей,
Басқаларды көзге илмей,
Үлкен кишиге сәлем бермей,
Сыйласықлы болалмассаң.

Адам өмири – бәлент асқар,
Перзентлик деген ауыр тас бар,
Елге хызмет етпей жастан,
Шын азамат болалмассаң.

Досларыңа қушақ ашып,
Дастурханға барды шашып,
Турмасаң аұхал сорасып,
Дос-яранлы болалмассаң.

Кәлеп теңинди таппасаң,
Ышқы отына жан жақпасаң,
Өмирликке бас қоспасаң,
Опалы яр болалмассаң.

Бийопаға қоссаң басың,
Тарамас бойға ишкен асын,
Жырақлап жақының, жолдасың,
Бәзим қурып жүреалмассаң.

Дүньяның түсип қызығына,
Ықласың ауып тум-тұсыңа,
Тәрбия бермей үл-қызыңа,
Оңлы ата болалмассаң.

Зейин қойып, билим алмай,
Устаз сөзине кулақ салмай,
Жақсы-жаманды аңламай,
Кәтқудалық етеалмассаң.

Мийнетин шегип таппасаң,
От-жемин сазлап бақпасаң,
Киси мүлкіндей сақласаң,
Мал-дүньялы болалмассаң.

Бағыңнан мийұа өнбесе,
Дарағың сая бермесе,
Дақыл ексең көгермесе,
Дийқан атын алалмассаң.

Мәжилисте тутпай парасат,
Берген орынға қанаат,
Сақламасаң сабыр-тақат,
Сыпайылық етеалмассаң.

Қарабастың хәзин излеп,
Елден кетпегил бийдәрек,
Тапқан менен онда жәннет,
Кеўли тыныш болалмассаң.

Өзим деп хәр пуқарасын,
Пүтин етпей баспанасын,
Бәлиспей куўаныш, машқаласын,
Елге аға болалмассаң.

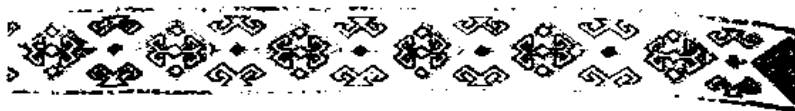
Бөленсең де сап алтынға,
Ғәрип көбейсе журтыңда,
Бийқайыр болсаң елатыңа,
Шадлы дәўран сүреалмассаң.

Мийрим етпей, журтты тонап,
Мөминине берип азап,
Өзинди халықтан бөлек санап,
Елге басшы болалмассаң.

Бул дүньяға сен бир қонак,
Жүрим берген күнин санап,
Жалынсаң да жылап-сықлап,
Ҳақтан басқа алалмассаң.

Үббинияз дер, - айтар сөзим,
Көрген менен көптің кезин,
Айлансаң да жердің жүзин,
Бәрін жазып кетеалмассаң.

ӘЗӘЗҮЛДЕН АҰЛАҚ БОЛ, ЖАҚЫНЛАС ПА

Адамзат өмир бойы тыным таппай,
Өмир ушын керек затты дөретеди,
Гөй биреу дөреткенди мақтап, датлап,
Мийнетсиз, тер төкпей-ақ хөз етеди.

Өзинше шешен болып, толып-тасар,
Пикириниң биреуи-бирин басар,
Өмиринше өзи тапқан нәрсеси жоқ,
Ержеткели атақ алған «қысыр қашар».

Хәмели күшлилерди тынбай мақтар,
Босағаңда булда шығып «қағып таслар»,
Тилиниң бууыны жоқ солақпандай,
Шеп жаққа силтеп болып, оңға таслар.

Билмедим, келгенбекен сәуир менен,
Бәсекиге түскенбе дәуир менен,
Айтқанлары бас гөшиндей бирикпейди,
Дөреген бе ойласықтан гәуир менен?

Кеште айтқанын азанғы сөзи басып,
Мерекеде сөз сөйлер бийжарасық,
Тыныш елдиң ишине ылаң салар,
Жүргенбекен шайтан менен қатынасып?

Үббинияз, сөз қурастыр келте-қысқа,
Гәлет сөйлеп, шуғыллардың изин бас па,
Өсекшиге, жалақорға жоламағыл,
Әзәзүлден аұлақ бол, жақынлас па!

АНАМНЫҢ

(Анам Сайыпжамал Әйтимбет қызы естелигине)

Алпыс еки тамыр, он еки мүше,
Кәмалыма келип, минсем де күшке,
Сүтин ақлау-ауыр парыз өзгеше,
Бойымда ағып тұр қаны анамның.

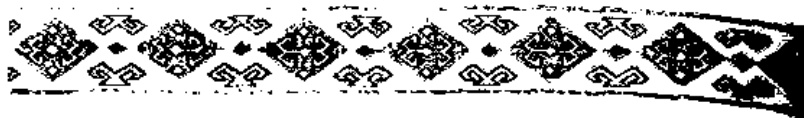
Бұл дүньяға шығып дәуран сүргеним,
Өмирдің бағынан мийүе тергеним,
Туған елде еркө болып жүргеним,
Төркени, сағасы жаны анамның.

Мени деп аналық мийрин көрсетип,
Бауырына басып, бесик тербетип,
Әлпешлеген кеткенімше ержетип,
Мамықтан да жумсақ көкси анамның.

Еркеліктен мәсирип, ашыұды жыйнап,
Қыйқаң салсам жылап, хәммени қыйнап,
«Үбеним» деп жубатып, басымнан сыйпап,
Палдан да шийриндур сөзи анамның.

Нәресте уақтымда ауырыу дус келип,
Дем алыс пәсеңлеп, түрим өзгерип,
Көпшилик айтқанда, қалды деп өліп,
Мени сақлап қалған дады анамның.

Ақ сүтин емизип, тауып не керек,
Басқа пана болып, өмирге тирек,
Маған дүньядағы үлкен байтерек,
Күдиретке ийе күши анамның.

Өмир гүли ўақтынан көп бұрын солып,
Жүрек-баўырым шексиз хәсиретке толып,
Дийдар көрисиўге илажсыз болып,
Кеткенин көреалмай қалдым анамның.

Әрман, илхам, құдиретинен туўылған,
Ақ сүти мойнымда қарыз улыман,
Руўқына басымды ийген кулыман,
Мәңги кез алдымда жүзи анамның.

Хәўиж алып пәлек жайған урқаны,
Толыспақта өсип өнген урпағы,
Жатқан жери жайлы, торқа торпағы,
Ийманы жолдасы болғай анамның.

Үббинияз, өткерип өмирдің көбин,
Ақлықлар сүйиўге жетисип өзиң,
Есимнен шығармай хәр айтқан сөзин,
Бәрха яд етемен өзін анамның...

МЕГЗЕР

Буриннан сөз қалған «дүнья ялғаншы»,
Алдарқатар арғы дүнья алғанша,
Өтер-кетер көзди ашып-жумғанша,
Қумарың тарқамас ойынға мегзер.

Улың болса, болсын жигит сұлтаны,
Туұылған халқының айбаты, сәни,
Елинің бахтына байланса жаны,
Аты шығар, елдің ханына мегзер.

Мәрт жигитлер ел-журтына панады,
Халқы ушын жанын отқа жағады,
Намәрт басын бағып, хәзге қашады,
Көрген күни тышқан қалына мегзер.

Кимселер бар арды уятты қойған,
Әдеп хәм икрамлық сезимин жойған,
Напәклик жол тутьп, харамға тойған,
Өмири жабайы доңызға мегзер.

«Базар» өткелинде хийле қылғанлар,
Басқаларды алдап, дүнья жыйғанлар,
Инсаптан, ийманнан қолды жуўғанлар,
Сумлықтан арттырған малына мегзер.

Кимселер бар иси түссе жалақлап,
Үдеден таў соғар тили салақлап,
Нәтийже соралса, қашар жырақлап,
Бәхәрдің еримтик қарына мегзер.

Гей биреўлер жаўып түрли жаланы,
Айыпсыз мөминди етер гүналы,
Тәсил салып, дәмс қылар параны,
Қылығы жәллаттың дарына мегзер.

Натық адам хешўақ жұмыс питирмес,
Баслағанын ақырына жетирмес,
Ел-жұртына хәргиз пайда тийгизбес,
Дуўтардың үзилген тарына мегзер.

Жасы бар десең де алыспас пәми,
Орынсыз сөз сөйлер, гәпи биймәни,
Илимге кем ықлас, иске илхамы,
Ақ қағаздың қара дағына мегзер.

Көбейди моллалар хәрип билмеген,
Қуранды хешқашан оқып көрмеген,
Дуўа қылар зорға айланған тил менен,
Сөзлери шайтанның ұазына мегзер.

Жигит дерлер: «болса назәлим ярым»,
Қурбан етиўге бар бул шийрин жанын,
Несип етип алса қыздың гөззалын,
Қуўанышың жәннет бағына мегзер.

Жаўан бар хоширей назлы, келбетли,
Әдепли-икрамлы, үйи кел-кетли,
Дастурханы толы наны-шербетли,
Хәррениң бәхәрги палына мегзер.

Бир пара нашарлар «Бальзак жасында»,
Бояўы жайылып кеткен қасында,
Үрпейисип турар шашы басында,
Шаңға аўнаған аттың жалына мегзер.

Мүтәж бола қалып базарға барсаң,
Қарийдар толып жүр әўере-сарсаң,
Керегиң табылып саўда шығарсаң,
Баҳасы адамның қанына мегзер.

Үббинияз, журтым деп көп күйинип,
Жүрегінде не әрманлар түйилип,
Салмағынан қадди-бойың ийилип,
Нарттан шыққан сөкит талына мегзер.

Айтарман, - нәзер сал, оңлы-солыңа,
Түсип жүрме сум нәпсиниң торына,
Қосық жазсаң Зийұар, Бердақ жолына,
Намасы жүректің зарына мегзер.

ЎАТАНЛАСЛАРЫМ

Алып шыққан журтымды не қыйын жолдан,
Журеги аталық ақылға толған,
Әзийз аға, құрметли ақсақал болған,
Иргесине тирек заманласларым,
Елдің жасы үлкени - ўатанласларым.

Бири дилўар шайыр, тербеткен қәлем,
Дәстан, қосықларын тән алған әлем,
Жоллап «Қарақалпақстаннан, Некистен сәлем»,
Дүньяға ат жайған заманласларым,
Елдің мақтанышы - ўатанласларым.

Кимлери илимге жол салған алым,
Кими шөл қойнында семирткен малын,
Дийқаны тастырып қызыл қырманын,
Елатты байытқан заманласларым,
Халқын абат еткен ўатанласларым.

Усталар көз тартқан сарайлар салып,
Шыпакер халқының саўлығын бағып,
Зиялысы жасларға етип устазлық,
Елди гүллендирген заманласларым,
Нийети азада ўатанласларым.

Кими құрдас, жеңге, әдиўли апа,
Арыў жүзли қарындас, - пийри Бийпатпа,
Ат салысып халқы менен бир сапта,
Күшине-күш қосқан заманласларым,
Елге саўлат болған ўатанласларым.

Досларға сағынып қушағын ашқан,
Тапқан дүнья-малын мийманға шашқан,
Қәлбиниң кеңлиги таң қалған аспан,

Хәр бири азамат заманласларым,
Кеўили дәрьядай ўатанласларым.

Ўбинияз, өмирде ығбалың таптың,
Перзенти болғаннан Қарақалпақтың,
Ар-намысың таза, өрлесин бахтың,
Елимнің мәртлери заманласларым,
Әзийз қәдирданым, ўатанласларым!

СОРАҰЛАР

Өзөзүл шайтанға қолын узатқан,
Ақыл-ойын сум қыялға урлатқан,
Өз басым деп, өзге намысын сатқан,
Пейилдің қарасын нелер тазалар?

Бар ықласы менен хызметлер қылып,
Жүргеннің мийнетке жанын күйдирип,
Нийети қаралар жала үйдирип,
Дерт түскен жүрегін кимлер дауалар?

Наданның күшинен ийилсе шақа,
Жәхилликтен жүрекке түскенде жара,
Зулымлықтан жәбир көрген бийшара,
Қалай етип қәддин тиклеп, оңалар?

Өнер үйрениўге табылмас ықлас,
Талапқа кол ұрмас, мийнет хош жақлас,
Нәсият аңламас, тәрбия жуқпас,
Зейиннің тесиги қалай жамалар?

Пикири тек хийле, өтер сауап жоқ,
Инсабы, ийманы, намыс, уят жоқ,
Елине бийқайыр, йошы-қуўат жоқ,
Тирилей өлгенди кимлер азалар?

Бағмансыз қор болар мийўалы бағлар,
Суўсыз көлден безер үйрегий, ғазлар,
Қолдан-қолға өткен назәлим қызлар,
Қалай тәғдир қосар сәуер яр табар?

Дүнья бирдей емес хәмме адамға,
Биреу мүтәж болса жемеге нанға,

Қоңсысы мәсликтен күлсе заманға,
Қалай олар бір-бирине дос болар?

Хәмме раўан айдын базар жолына,
Биреу ийе болған кәрўан тобына,
Көпшиликтің қағаз дорба қолында,
Бұлардың мақсети қалай бір болар?

Үббинияз дер, туўры сөйле сөзиңди,
Жүректи дөрт, ғам баспасын кеўлиңди,
Елиңнен, халқыңнан бөлме өзиңди,
Мудам яд еткейсең жан бар, қаза бар!

ҚАРАҚАЛПАҚСТАН

Түп бабам шек салған пайлы жерим деп,
Әўладлар әлпешлеп туўған елим деп,
Келбетиң гүл жайнап, күндей күлимлеп,
Әжайып меканым Қарақалпақстан.

Халқың бар мәрдана кеўили ашық,
Шырайы хұр киби, турар нур шашып,
Табыслары қуўанышқа уласып,
Руўхың шад елим Қарақалпақстан.

Халқың бар бирине-бири туўысқан,
Қулашы кең қушағыңа қуўысқан,
Нийетиң пахтадай, көркиң гүлистан,
Бирликли елатым Қарақалпақстан.

Әмиўдиң суўлары мийриң қандырған,
Қәлбиң кең жәхәнди хайран қалдырған,
Гөззал елсең көздиң отын жандырған,
Саўлатлы Ұатаным Қарақалпақстан.

Гәрезсизлик бойыңда тастырып қуўат,
Еркин Өзбекстан алдыңда айбат,
Келешегің айдын, абадан елат,
Жанажан Ұатаным Қарақалпақстан.

Үббинияз сени деп, не хәрне барын,
Пидә етер бахтыңа ғайратын, жанын,
Кеўлимнің қамусы, намысым, арым,
Туўған елим, журтым Қарақалпақстан.

БАҒДЫҢ ИШИНДЕ

Жаслық күнлер түскен сайын ядыма,
Сол дәуір өткендей бағдың ишинде,
Өмір жүгі артқан сайын басымда,
Және қайтқым келер бағдың ишине.

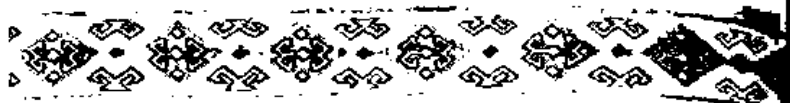
Өмір қызық, ашшы хәм палдай татлы,
Оннан ким хәсирет, ким рәхәт тапты,
Кимге әўмет күлип, жүриссе бахты,
Дәуран сүрген киби бағдың ишинде.

Халласлап ҳаўалап ушқан кеўиллер,
Ышқыдан өртенип өткизген түнлер,
Жүрекке йош берген лалазар гүллер,
Бинят болған яңлы бағдың ишинде.

Дәртимди ериткен жағымлы сөзлер,
Қыйлы жилўа толы қарамық көзлер,
Шырайы толысқан ай киби жүзлер,
Перийзат көринер бағдың ишинде.

Тербенген жапырақтың жағымлы сазы,
Ақылдан аздырған хәзили-назы,
Бұлбил сайрағандай, күлген ҳаўазы,
Қулағымнан кетпес бағдың ишинде.

Хуўшымды аўлаған шийрин сезимлер,
Ашықлық жалыны лаўлаған гезлер,
Бир-бирине қушақ ашқан кеўиллер,
Хеш ядымнан кетпес бағдың ишинде.

Гүз келип, гүл солып, бүлбил ушса да,
Жаслык дәуран булттай көкке көшсе де,
Жүректә тутанған ышқы өшпесе,
Мөңги жанып турар бағдың ишинде.

Үбинияз айтар, қыялға кетип,
Елим деп, жұртым деп хызметлер етип,
Халқыңа қалбиңнен хұрмет көрсетип,
Жүргендейсең еле бағдың ишинде.

ЕЛИМДИ ҚУҰАНТЫП, БАХЫТ АЛЫП КЕЛ!

Хей жаңа жыл, ушан халық әрманы,
Елиме қуұаныш хабар алып кел!
Гөне жылдың көтерилди қырманы,
Қырманды қызыллап, толып-тасып кел!

Күтпектеміз сени хәмме асығып,
Кеуїллер жәм, өкпе-гийне басылып,
Шырайың перидей, күндей ашылып,
Елиме несийбе дәнин шашып кел!

Хаўзаң халқымды илхамландырып,
Өткен ғам-қайғыны ізде қалдырып,
Жүреклерде үмит отын жандырып,
Сазыңды жаңлатып, нама шалып кел!

Халқым бар зәбердес, мийнетте шебер,
Күш-ғайраты Қаратаўды көтерер,
Саўға берер болсаң елиме егер,
Арал толар етип, ағыс болып кел!

Мийримиң қуяштай түски мәхәлдің,
Жанға жағып, хәуириндей бәхәрдің,
Жүрислериң сағымындай сәхәрдің,
Елимди қуұантып шадлық алып кел!

Қуұанышқа толы болсын күнлериң,
Дүнья көрсин шадлы заман келгенин,
Жүрегиңнен жақсылықтың дүрлерин,
Нур боянған гүлдей етип шашып кел!

Үббинияз, айтар үмидиўар болып,
Жүреги жақсылық тилекке толып,
Халқыма бахыттың қусындай қонып,
Дәулет дәрўазасын кеңнен ашып кел!

АВАРАГУ

Несип етип хинд елинде болғанда,
Бомбей деген қаласына барғанбыз,
Атақлы Радж Капур үйінде
Туұысқандай сыйлы мийман болғанбыз.

Гүрриң арасында берген сораўдың,
Жууабын еситип, таңланып қалдық,
Садықлықтың бунша сақыйлығының,
Шегарасызлығының гүўасы болдық.

«Аварагу» - қаңғыбас, - хиндлер тилинде.
Кинода: - ышқыдан өртенген бүлбил:
Ашық болып бағдың шәмен гүлине,
Қаланы, көшени қыдырған мәжнүн.

Радж Капурдың ғамлы жүреги,
Рита деп өз қәлбине сыймаған...
Турмыста бул тасқын дәрья ағысы,
Қуярлыққа умтылғанын қоймаған...

Хаялы - «Бул қалай», - деген сораўға,
Деди: - «Мен буны ўақтында билдим,
Бирақ бул әжайып уллы инсанға,
Маған деген қыянетин кеширдим.

Себеби рольлер оның кәсиби,
Шын ықлас болмаса дурыслы шықлас,
Онда ойналажақ ышқы ойынын,
Хақыйқый сезимсиз ойнап та болмас»...

Буннан түсингеним: - уллы адамлар,
Ийе болар екен үлкен жүрекке,
Қәлби қызғаныштан қысық кимселер,
Арзымайды бир жақсы сөз, тилекке...

НЕСЕҢ СЕН?

(Биринши бөлими)

Жүректи тербетип, дәртти жибиткен,
Сәуірмисең, бәхәрмисең, несең сен?
Жанды жағып, бауырымды ериткен,
Жалынбысаң, қуяшпысаң, несең сен?

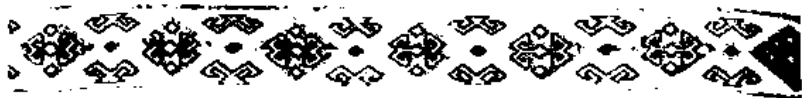
Ақылды тусаулап, пикирди байлап,
Қыялды алдына қамшылап айдап,
Намасы жағымлы саз киби сайрап,
Әрұақлысаң, перимисең, несең сен?

Ел аұзында көп мақтаулы қәўметиң,
Кеуілге йош берер әжеп сәўбетиң,
Ұақ берместей несип етер нәўбетин,
Елөсписең, сағымбысаң, несең сен?

Күн-түн қыйнап жүрегимди жандырған,
Даңқың ақылымды ҳайран қалдырған,
Қыялымды қыйлы жолға салдырған,
Ертекписең, қыссамысаң, несең сен?

Салып тыншымастай қәлбиме жара,
Ашық киби перийзатқа ғайбана,
Мендей мүсәпирди еткен бийшара,
Найзамысаң, қанжармысаң несең сен?

Үббинияз айтар кеулинде барын,
Мәнзил етип жете алмаған әрманын,
Сени деп атырар хәр күни таңын,
Онымбысаң, түсимбисең, несең сен?

НЕСЕҢ СЕН?

(Екинши бөлими)

Хәр инсан бул пәний дүньяға келген,
Сени деп жан қыйнап өмир өткерген,
Кимниң қолы жетип, кимге жетпеген,
Қыялмысаң, әрманбысаң несең сен?

Нешелер сени деп гунаға батқан,
Жеке мәпи ушын досларын сатқан,
Мәргия шөп киби өзине тартқан,
Қараматлы дуўамысаң, несең сен?

Елде сийрек саған ықлас қоймаған,
Ийман менен пәк болыўды ойлаған,
Сансыз көпдур сеннен көзи тоймаған,
Сыйқырланған гәўҳармысаң, несең сен?

Бир атың дәўлетдур, бир атың дәўран,
Яки заманбысаң боларың жалған,
Жийен хәм Күнхожа, Бердақтан қалған,
Жуўабы жоқ сораўмысаң, несең сен?

Дарьямысаң жағасын дегиши алған,
Әжеп ертеписең қыялда болған,
Жүрген Зийўар менен Ибрайымнан берма
Шешими жоқ жумбақлысаң несең сен?

Үббинияз көбин бастың өмирдиң,
Оннан нелер алып, нелерди бердиң,
Қандай рәхәт, қандай жәхиллик көрдиң,
Сапамысаң, жапамысаң, несең сен?

АРАЛҒА АРНАЛҒАН ТОЛҒАҰ

Хал сорасыў ушын гүрмелмес тилим,
Дүньяға белгили жағдайың, күниң,
Бул аўхалға түстиң не гүнаң ушын,
Дәўраның басыңнан өткен Теңизим.

Жағаң елат еди, тиккен ақ отаў,
Бүгин аяғыңа байланған матаў,
Зийўарың жырлаған гөззал Бозатаў,
Көшпе қумың басып кеткен Теңизим.

Тереңге нәрете, сайызға баспай,
Аў салса айдынға, сазан шанаштай*,
Түриң ҳәзир куўрап қалған ағаштай,
Көзимизше бахтың қайтқан Теңизим.

Қартайып күн-күннен, барасаң шаршап,
Күнде хал сораўға жолларың алшақ,
Жағаңды сор-қозақ орады қоршап,
Жаның шығарлыққа келген Теңизим.

Суў орнына қалды дузлы шербетиң,
Жүрегим зар еңирер көрсем келбетиң,
Зәхәриңе сор бастырып жер бетин,
Қар орнына дуз жаўдырған Теңизим.

Жайхун, Сайхун – еки көзиң, сәхәрин,
Ата жаўдай, инсан тигип қәхәрин,
Саған қысын таслап, бермей бәхәрин,
Булағың кесилип қалған Теңизим.

Балықшыға орай болған Мойнағың,
Толқын тынып, майырылды дойнағың,
Бир комбинат еди қолда байрағың,
«Қоллы» болып, қолдан кеткен Теңизим.

Өзин «жер киндиги» деген Қаражар,
Қолтығыңа бауыр басқан қаранар,
Бүгін халы жұтым сууға интизар,
Дәрманың бойыңнан кеткен Теңизим.

Заводы қышқырған Үрге хәм Үшсай,
Ултаны, төбеси бөрен қарағай,
Бұзып алды сеннен аұхал сорамай,
Талайларға жемтік болған Теңизим.

Қазақдәрьяң жұрт менсинбей шалқайған
Қуярлықта Ордабайың талтайған,
Толқын жарған кемелериң қаңқайған,
Тат басып, хәр жерде қалған Теңизим.

Турар едик жағалауға көз жетпей,
Узынқайыр, Ержан, Ырза бир бөткөй,
Тири гүмис хәни болған Ақбеткей,
Гүлленген дәуириң өткен Теңизим.

Мерген атау, Аққалаңды қум басты,
Тербенбесиң түйе киби алжасты,
Аккуу, үйрек, ғазың дегбирден састы,
Қушағыңның қуты қашқан Теңизим...

Сени баста жаратыпты Тәңирим**,
Памир, Тяньшаннан алып тамырың,
Инсан болса менсиместен қәдириң,
Алқымыңа қурық салған Теңизим.

Инсан болды етпек жер-көкке хәмир,
Сениң пайыңды алып, берсе де жәбир,
Умай*** аналықтай сақладың сабыр,
Қушағың олжаға толған Теңизим.

Алдын-ала тағдириңди билгендей,
Қурып қаларыңды ерте сезгендей,
Ғамлап, перзентлериң күнин көргендей,
Эрликти**** тәубеге ийген Теңизим.

Жүзлериңде әжим, шашыңда қырау,
Қуұраған баурыңа салынды бурау,
Саған зибан питсе, берип бир сорау,
«Үсир***** пайымды бер» - дерсең, Теңизим...

Нәйлейин, басыңнан дәулеттің қусы,
Ушып кетти сенде болмай жұмысы,
Өшпесин деп ел-халықтың тұрмысы,
Көллериңе қашы шаптық Теңизим.

Үббинияз, - жаныңа болалмай ара,
Пәрияд әйлер, қолдан келмей хеш шара,
Халың қала бермес болып бийшара,
Қалбимдеги өшпес үмит, -Теңизим.

Қаражар, Ордабай, Узынқайыр, Ержан, Ырза, Ақбеткей, Мерген атау
хәм Аққала Арал теңизиниң қубла жағалауындағы атау, ярым атау,
яки елат атамалары.

Тәрбенбес – төбеси ең бийик атаудың аты. Тәңир жыл бөлистір-
генде, түйе бойына исенип, жылдан бос қалған.

* Шанаш – бурынлары бузау терисинен исленген, узыны бир метр,
ени 0,3-0,4 метрге шамалас ун қалта.

** Тәңир (Теңри) – өйемги түркий халықларының мифология-
сында жерди, аспанды, инсанды жаратқан, ең жоқарғы басқарушы
хәм жарылқаушы қудай.

*** Умай (Умай аналық) – өйемги түркий халықларының
мифологиясында Тәңирдің жубайы, аналардың хәм балалардың
ғамқоршысы, қус киби хауада ушып, жерде жүріп хәм сууда жүзе
алатуғын қудай, аққуға ұксаған.

**** Эрлик – жер астындағы оттың қудайы, жер үстиндеги өмирдің
душпаны, қара нийетли қудай.

***** Үсир – бурынлары қайырқомшылық ретинде жетим-жесир,
аш-өптада хәм асқақ-майыпларға дән қырманнан берилетуғын
салықтың түри.

Қосымша түсиниклер:

Гүрмелмес – айналмас
Зийўар - Әжинияз шайырдың псевдоним аты (лақап)
Нәретө, баспай – ески балық аўлау қураллары
Шербет – еритинди
Интизар – сағынышта
Дегбирден састы – ақылдан адасты мәнисинде
Жәбир – азап
Зибан – тил
Нөйлейин – не айтайын деген мәнисте
Пәрияд әйлер – қудайға жалбарыныу мәнисинде
Кәлбим – жүрегим

БОЛДЫМА

(Қостарым Мийригулдин өстелигине)

Атланғанда шыққан соңғы,
Мәнзилиң усы жол болдыма
Келдим сениң мазарыңа,
Барған жериң сол болдыма?

Бир заматта кеттиң жырақ,
Қайтып келмес жаққа қарап,
Ұл-қызларың қалды шуұлап,
Қайтпаслығың шын болдыма?

Жұлдызымыз жанды – ярым,
Өмириң болды қысқа ярым,
Зары-гирьян ұл-қызларым,
Шексиз хәсирет тап болдыма?

Толтырдың көзлердің жасын,
Сенсиз дәмсиз ишкен асым,
Елли бөске келген жасың,
Сениң ушын шек болдыма?

Өмириң өтті, кетсем күтип,
Үй-жайымды бөржай етип,
Жүргенде жанды пидә етип
Саған тийген көз болдыма?

Көрип турмыстың ақ-қарасын,
Жалғанларын хәм жаласын,
Шегип нахақтан жапасын,
Алтын демиң сап болдыма?

Арлайман деп, елдің арын,
Беріп жүрек, жумсап-қарыу,
Сорамаққа арзы халың,
Бизден дыққат аз болдыма?

Ел хызметі деп белди буып,
Кеттим бе атақ-абырай куып,
Ақ жүзинди көз жас жуып,
Көрмей қалған күн болдыма?

Зийұарың яр деп зарлаған,
Дәрт барма Бердақ жазбаған,
Ибрайым дағлы қостардан,
Бизге де сол жол болдыма?

Үббинияз, — дер талса белим,
Қууатым, — ул-қыз, әзийз елим,
Бунша бийрехим өлим,
Сенсиз өтер күн болдыма?

ЖЫРАҰ ДОСТЫМ ҚОБЫЗЫҢДЫ ҚОЛҒА АЛ!

Жырау достым қобызыңды қолға ал,
Намалар тасқынлап сел болып ақсын,
Лапызға пәт беріп, гүзар жолға сал,
Ғаз киби ғаңқылдап, қанатын қақсын.

Қобыз кеуіл ашары болған бабамның,
Шеккенде жапасын не бир заманның,
Тарлары хызметін етип көманның,
Ғаңқылдаған сести жүректе жатсын.

Толғауың халқымның өтмишин жыйған,
Бабамның зербарақ сөзлери сыйған,
Сен елиме болдың йош берер мийман,
Ырғағың шарқ урып, дәрьядай тассын.

Көклерге көтерип батыр мәртлерди,
Жан беріп қорғаған ұатанды, елди,
Май киби еритіп қатқан дәртлерди,
Жүректе қууаныш отларын жақсын.

Сазларың жаңлатып қыял-әрманын,
Зауық пенен тәріптеп кешкен заманын,
Дәстанларың серпіп таслап думанын,
Халқымның тарийхын нур етип шашсын.

Жырау достым қобызыңды қолға ал,
Маржан сөз ағылып тасқынлап ақсын,
Сазға хауаз қосып, уллы жолға сал,
Елим деп, журтым деп күйинсин, жансын!

АҚЛЫҚ КҮЛКИСИ

Егер кетеғойсам алыс сапарға,
Елге асықтырар ақлық күлкиси,
Еркимнен айырып, айдап базарға,
Сауға қыдырттырар ақлық күлкиси.

Кеште шаршап қайтқанымда жумыстан,
Төнге дәрман берер ақлық күлкиси,
Турмыстың ғалма-ғал дағында қалсам,
Қалбимди жубатар ақлық күлкиси.

Үйіме қут берген периште яңлы,
Кеуілге йош берер ақлық күлкиси,
Урпағымның дауамының нышаны,
Жүректи тыншытар ақлық күлкиси.

Сәхәрдеги шугла киби жарасып,
Келешектен үмит-ақлық күлкиси,
Хәмме куштар бир сүймеге таласып,
Үйдиң тамашасы ақлық күлкиси.

Еле жас нәресте, болса да бөбек,
Ғайры нағыш нама ақлық күлкиси,
Жүректи қууаныш сезимге бөлеп,
Бойға ғайрат берер ақлық күлкиси.

Жыласа дауысы жүректи тырнап,
Жанға жай таптырар ақлық күлкиси,
Пикирди бәнт етип, қыялды урлап,
Ұақтыңды хош етер ақлық күлкиси.

Үббинияз айтар, айтқаны пәрман,
Шаңарақтың патшасы ақлық күлкиси,
Ержетип кеткей деп халласлар әрман,
Өмир жарасығы ақлық күлкиси.

САҒАН ЖАСЫ ҮЛКЕНЛИК ДӘҰРАН КЕЛИПТИ

Нәзеримди салсам өмирге өткен,
Жылдырымдай жылдам өтип кетипти,
Ул-қызлар ержетип, ақлықлар өскен,
Орнымызға жаңа өулад келипти.

Бойда жигер қайнап, табалмай тақат,
Атқарған хызметке болмай қанаат,
Өмирден хәз өтип, көриу рәхәт,
Ядка кирмей жүрген уақыт өтипти.

Шашты ақ, жүзлерди басыпты әжим,
(Таба алмассаң бойсынбастың илажын),
Оқып бастан өткен өмир китабын,
Тәрезиге тартар мәхәл келипти...

Өмирдің хәр паслын қарасам аңлап,
Көри енди, билгенди, сезгенди таллап,
Инсан өз тәғдирин өзлери таңлап,
Хәрким хәр тәрәпли жолға кетипти.

Оқ жайдан оқ шықпас тартылмай кәман*,
Халық тыншымаса, тыншымас заман,
Қам сүт емген бенде екен хәр адам,
Тилеги хәр қыйлы болып кетипти.

Мәртлер журтым дейип, жан-тәнин қыйнап,
Елдің ары ушын бар күшин жыйнап,
Бас емес, халқының тәғдирин ойлап,
Лаулаған жалындай жанып кетипти.

Не уллы инсанлар, данышпан, алым,
Ой-пикири басып озған заманын,
Ақыл қырманының таппай самалын,
Дүньяға бийуақыт келип кетипти.

Өмир аўыр сынақ билген адамға,
Зейин қойса ҳадаллыққа, ийманға,
Заман бақса ақылсызға, наданға,
Жан қыйналып, қабырғаны сөтипти.

Мүсәпирдиң күни мийнетте өтип,
Нәкаслар күн көрген тәсил көрсетип,
Көрмекшидей дүньяның түбине жетип,
Аш көзлер инсапты таслап кетипти.

Дүньяны суў алса үйрекке бир пул,
«Қарын тойса-қурбан ҳайт» дегенлер де
Дүнья болып ақыл-ойы, көзде нур,
Өмиринше нәпси тоймай кетипти...

Өзин күдиретли сезинген көсем,
Дилўарға сөз бермей, бассынған шешен
Заманына бүлгин салған, - серлесем,
Тәжжалдың** қылўасын ислеп кетипти.

Шәпәәттиң орнын зулымлық жайлап,
Шөллерге суў айдап, дәрьяны байлап,
Буған тәбияттың ғәзеби қайнап,
Көллер кеўип, теңиз қурып кетипти.

Әззилерди күши барлар бассынып,
Зорлық пенен мәтибийлик асқынып,
Тонаўшылық дегбиринен састырып,
Халық журтты таслап посып кетипти.

Көбейгенде елде аўдар-төңкерис,
Кем-кем аўырласып елде күн-көрис,
Дуўадан, тилектен болмай өзгерис,
Талай аўлад әрман менен өтипти.

Не заманлар өтип, келип жаңасы,
(Жаңалыққа күштар инсан хәүеси),
Бираз дөрттиң табылмастан даўасы,
Қәсте болып жүреклерге өтипти...

Халқым шөплеп дуз-несийбе усағын,
Ток турмысты излеп, жайып қушағын,
Мустаққыллық кескеннен соң тусаўын,
Жаңа заман менен дәўир келипти.

Еркинлик өзелден халқымда әрман,
Жас өўлад жемисин терер бул бағдан,
Бахыт гүзарына сап тартқан кәрўан, -
Елиме бәхәрден хабар келипти.

Халқымның хеш бузылмаған беглиги,
Тастай беккем елдің аўызбирлиги,
Жәўлан ұрған азаматдур хәр бири,
Журтты гүллендирер мәхәл келипти.

Үббинияз, журтым деп күйиндің, жандың
Ел табысқа жетсе йоштың, куўандың,
Төрдән орын берип, сыйласа халқың, -
Саған жасы үлкенлик дәўран келипти!

* Көман – оқ жайдың сериппеси.

** Тәжжал – ески әпсаналарда ақырзаман жақынласқанда адамлар арасына хәр қыйлы жылтырауық ойыншықлар хәм шылдырлауықлар тағылған ешегине минип келип, оларды шийрин сөз, жағымлы намалар менен ақылынан аздырып изине ертип, жердің астындағы дүньяға алып кететуғын шайтан.

НАМӘРТТИҢ ЕРМЕ КЕЙНИНЕ

Биреулерди сайып, датламас бұрын,
Аныклап билип ал, сен кимсең, - ол ким,
Мәгар, сен гүналы, - ол таза инсан,
Сен бир жатқан кесек, - ол таўдур бәлким.

Басқаны пәс санап, - өзінди бәлент,
Пәк адам үстинен гәп қозғап ғәлет,
Бойынан мин излеп, - болсаң сен хәлек,
Демек ақ емесдур, қарадур қәлбиң.

Инсанның кеўили бағдағы гүлдей,
Ғумшасы ашылмас мәўсими келмей,
Жүрегиңе жақын досларды көрмей,
Айтпағыл ғайрыға қәлбиңнің дәртін.

Үббинияз, намәрттиң ерме кейнине,
Қарағыл қәнәәт бар ма пейлинде,
Жоқ болса жақсылық нышан зейнинде,
Дослық ете бермес таныған хәрким.

ТУҰЫЛҒАН КҮНИ

Жүрегің халласлап, кеуилиң тасып,
Шадлық дәрұзасын айқара ашып,
Жүзінде куұаныш, көзлер нур шашып,
Мес боларсаң перзент туұылған күни.

Бахыт жүзин бурып, талап келиссе,
Табыслар молайып, ислер жүриссе,
Арзыұ-әрманыңа қолың жетиссе,
Кеулиң хош, ығбалың жуұырған күни.

Несийбең көбейсе еткен мийнеттен,
Ырысқың тасқынлап жақсы нийеттен,
Кеуил тасар, көрген құрмет-иззеттен,
Йошарсаң мол қырман суұырған күни.

Жеңсең ғам келтирип жаўға, душпанға,
Жүрегің сағынған ярды кушқанда,
Мегзерсең бахытың көкке ушқанға,
Шадлық салтанаты қурылған күни.

Бойың жеңил тартып, ғайратың тасып,
Журтына келгенде кушаққа басып,
Кетер куұанышың тойға уласып,
Қалбиңнен ғам-қайғы куұылған күни.

Жүрегіңе жара, ғам түссе басқа,
Әжелдиң қайғысы кеулиңди басса,
Әрман жағысынан излерсең жасқа,
Жүзлериң көз жасқа жуұылған күни.

Жүргенде ойда жоқ, кәуип я қетер,
Шыкса дос дегениң душпаннан бетер,

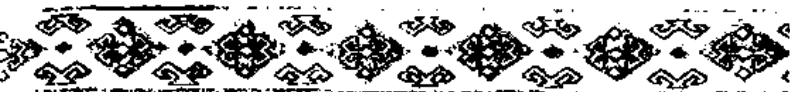
Бармақты жырса да жүрекке жетер,
Шуғылдың пышағы урылған күни.

Болып мол дүньяның жолында хәлек,
Өмир сүрсөң тек өз хәзлигиң қәлеп,
Жырақта қаларсаң жекке, бийдәрек,
Елден-журттан қолың жуыылған күни.

Бул дүнья инсанға әпсана, ертек,
Ким мәсликте, кимлер жүрегін өртеп,
Бирақ шәрт:- алғанды қайтарып бермек,
Демнің шекийнеси буыылған күни.

Үббинияз, кек тутпа жапа көтерсең,
Умытпа кимнендур жақсылық көрсең,
Кеулиң тыныш болар есесин берсең,
Қолыңда бир имкан туыылған күни.

АССАЛАМ, ЖАНАЖАН ТУҰЫЛҒАН ЕЛИМ!

Ассалам жанажан тууылған елим,
Қабыл ал перзентиңнің тәңір сәлемин,
Сениң бахытыңдур әрман нийетим, -
Оң келсин бул жолда қәдемим мениң!

Күдиретиң -Қаратау, булағың-Жайхун,
Елатың гүлленген, зор-әжеп жайдур,
Топрағың хасылдар, ғәзийнең байдур,
Паналар қорғаным, тирегим мениң.

Қонысың қутлыдур, кең жайлау - дала,
Ойпатың гүлшандай, ырғалған лала,
Жулдыздай жарасқан белли Бес қала,
Байрағың йош берер кеўлиме мениң.

Бағларың саўлатлы, жөннетке уқсар,
Кийик-қулан секирген қыямай қырлар,
Булбил хаўазындай саз-сәўбет, жырлар,
Күш берер бойыма, қалбиме мениң.

Өтмиш сынақлары бойыңды таппа,
Қаддиңди бүкпестен, ар-намыс сақлап,
Тил хәм дәстүриңди бердиң ардақлап,
Теберик саўға деп, қолыма мениң.

Анамның аялап, әлпешлегенлери,
Устаз нәсияты, жол силтегенлери,
Халқымның буйырған хызметлери,
Сен шашқан нур болды жолыма мениң.

Ассалам, Ұатаным, ардақлы елим!
Қабыл ал перзентиңнің сәхәр сәлемин,
Сен берген хаўадан хәр алған демим,
Сени деп урып тур жүрегим мениң!

СЕНИҢ

Адам-ата йошынан дөреген нама,
Хәрким айтып өтер жол тауып жаңа,
Лаўлап жанған ышқы-үлкен машқала,
Басыма түсирди, саўлатың сениң.

От болып жанғанда ышқы қумары,
Көзге көринбеген жәннеттиң бағы,
Ақылдан аздырып жүректің зары,
Мени бенде етти периштең сениң.

Сымбатың қараған көзлер тойғандай,
Дал бойың, ең шебер уста ойғандай,
Керме қас, оқ кирпич қолдан қойғандай,
Тақатымды алды көўметиң сениң.

Қырмызы гүл киби жайнаған жүзиң,
Өлини тирилтер қарамық көзиң,
Жипектей жағымлы мүләйим сөзиң,
Мени бийхуўш етти, сәўбетиң сениң.

Жәннеттиң бағында ашылса гүллер,
Сениң шырайыңа басы ийилер,
Жүрек ғезийнемнен шашылса дүрлер,
Басқан қедемиңе, жолыңа сениң.

Ойлаған ойларың жумбак, сыр маған,
Сенсиз маған тар көринер кең жәхән,
Дағлы жүрегимниң дәртин жырласаң,
Дуўтарың болайың, қолыңда сениң.

Бул басыма түсип бир әжеп саўда,
Жүрегим жаралы, қыял қурсаўда,

Ҳақтан дизе бүгип, сорайын саўға,
Жанымды тапсырсын, - қолыңа сениң.

Мұхаббаттың болмас рас, жалғаны,
Көпдур ашықлардың дағда қалғаны,
Үббинияздың қыялында өрманы,
Кеўлим ләззет тапса жаныңда сениң.

ҚАРАТЕРЕҢ ТОЛҚЫНЛАРЫ

Туұған жердің қалбиндеги,
Ығбал-ырысқы солқымлары,
Көз жеткізбес көк жийеги,
Қаратерең толқынлары.

Сыбырласар қулағыма,
Шаўқымы әжайып нама,
Пал киби жағымлы жанға,
Қаратерең толқынлары.

Шықсам дейип «Бөрши таў»ға,
Талпынысар жағалаўға,
Елге болған әжеп саўға,
Қаратерең толқынлары.

Ана-тәбият сызған сүүрет,
Көргеннің нәзерин сүйреп,
Шалқып, шаўқым салар гүўлеп,
Қаратерең толқынлары.

Ерке хәм жипек минезли,
Тынса мөлдир көз, ай жүзли,
Өзине қумар етер бизди,
Қаратерең толқынлары.

Көрсен қапа күнлерінде,
Илхам берер кеўиллерге,
Шақырып турар шад өмирге,
Қаратерең толқынлары.

Дүбир салар тулпар аттай,
Қағылған неше мың қанаттай,

Сағынышлы сәлем хаттай,
Қаратерең толқынлары.

Бабалардың руұхын сақлап,
Үмит әрманларын ақлап,
Маған әйлер күш хам ғайрат,
Қаратерең толқынлары.

Хәмдам достай сырласыўға,
Халқының жырын жырласыўға,
Бахыт қонып тур басына
Қаратерең толқынлары.

Әтирапыңның қыр-ойлары,
Тарқалмас мереке-тойлары,
Әжайып қәдди-бойлары,
Қаратерең толқынлары.

Өрлеген мәрмер зәңгиге,
Атағы дәўирге әңгиге,
Толып-тас, толқы мәңгиге,
Қаратерең толқынлары!

*) Халқымыздың аўызеки әпсаналарының биринде, Қаратереңнің асты бұрын қалың елат болып, тосаттан Жаңадәрьяның суўы ойпатты басқанда халықтың көпшилиги суў астында қалып кеткен, - делинеди.

*) Халқымыз аўызында жүрген әпсаналардың жене биринде, бұрынғы заманлары Хийўаның ханы Қаратереңди өзиниң жас зайыбына саўға етпекши болып еки рет хәрекет еткен, бирақ жергиликли жасы үлкенлер хәр сапары хан қойған шәртли бәсекиде даналық хәм уқыллылық пенен утып шығып, келди ханның меншиклесиўинен алып қалған деген гәплер бар.

ДУНЬЯСАҢ

Өткен күнлерине аўдарып нәзер,
Талласаң зейиниң көп нәрсе сезер,
Қыялың суңқардай жәхәнди гезер,
Не-не асырымды асқан дүньясаң.

Есигиңди атлап көз ашқан бөбек,
Қызығыңа түсер шәўкилдеп жүрек,
Тәғдир кемесиниң ескегин гүреп,
Өмир дәрўазасын ашқан дүньясаң.

Балалық дәўирдиң ойыны қызык,
Жаслықта есирип, қәлпедей қызып,
Хәркимге хәрқыйлы тәғдирди сызып,
Талай жүреклерди басқан дүньясаң.

Қәўметиң көз тартар елестей әжеп,
Хәмме кумарланар жан-тәнди тежеп,
Кимлерге пәнт берип, жетиспей гезек,
Үркек кийик киби қашқан дүньясаң.

Кимлер ғайры журттан жоқ затын излеп,
Кимлер байлық куўып, даңқ-атақ гезлеп,
Кимлер қос өмирдиң әнжамын гизнеп,
Жулдыздай несийбе шашқан дүньясаң.

Сағынған жүреклер кумарын таппай,
Ким түнекте қалып, таң-нурь атпай,
Дем ерте кесилип буўыны қатпай,
Әжел базарына сатқан дүньясаң.

Бахыт бергенлериң - жыйнаған мийўе,
Дәўраны келгенге - толы несийбе,
Кимге дәўлет берип, дарқан-ғәзийне,
Ығбалды асықтай атқан дүньясаң.

Берген өмир жолың сандықтай сырлы,
Инсан болжай алмас – жумбақ сыйқырлы,
Хәркимге хәр тәғдир, жүзи мың қырлы,
Салмағы өзиңе батпан дүньясаң.

Үббинияз айтар, болмағыл хәси,
Жүрегимди дағлар зейиннің пәси,
Мийнет, зийнет мүсәпирдің жолдасы,
Бахыт берсең, толып-тасқан дүньясаң.

ТОРАҢҒЫЛ

Балалықтан бирге өскен таныссаң,
Қоныс басқан Көк өзекте, жағыстан,
Хәзир мәкан басқанбысаң алыстан,
Қай жерлерге көшип кеттиң тораңғыл?

Баўыр басқан журтың дәрьяның бойы,
Саянда не уллы мереке - тойы,
Өткен инсанлардың сен деген ойы,
Неликтен өзгерип кетти тораңғыл?

Қыста қыраў басқан басың ийилип,
Жазда шөлlep, азап шегип, күйинип,
Бүгин жаның кетип атыр қыйылып,
Не гүнайың болды сениң тораңғыл?

Тез-тез дуўшакерсең өрттиң қастына,
Бой көтерсең түсип балта астына,
Сени де Аралдың дәрти басты ма,
Тәғдириң не болды сениң тораңғыл?

Теңиз кетти басы менен ғай болып,
Бурқыған дәрьялар өзек-сай болып,
Ағаштың жоғында қарағай болып,
Гүртиктей туўралып кеттиң тораңғыл.

Өрисиң тарылып барар жыл сайын,
Тамтарыста суўдан берилмей пайың,
Қызықтырмай сениң аўыр жағдайың,
Басыңа не заман түсти тораңғыл?

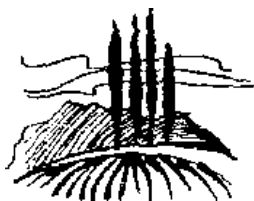
Дәртке дәрт қосылып кем-кем уласып,
Жуўаныңды қырқып алмақта тасып,
Бираз «көўендерлер» саған таласып,
Базар саўдасына түстиң тораңғыл.

Баўырыңды шарпып өрттиң жалыны,
Тамырыңды шаўып, егип салыны,
Қорықларда нәллериңниң қалыңы,
Сийреклесип, ғәрип болдың тораңғыл.

Жарасығы болып үлкеме мениң,
Қус пенен малына әжеп жай едиң,
Кимлерге жақпады минезиң сениң,
Жетимсиреп, жекке қалдың тораңғыл.

«Беккем» деген хошаметке мәсирип,
Бүгин турсаң тәғдириңе бас урып,
Аралдың изинен сен де асығып,
Бул дүньядан кетесең бе тораңғыл?

Билмедим, неликтен гүнаға қалдың,
Қуўрадың, шабылдың, өртлерде жандың,
Исен сен: - мийирман, қайырқом халқым, -
Халыңа бир нәзер салар тораңғыл!

ҚАЛБИМЕ ЖОЛ САЛАРМЫСАҢ?

(Ертедегі қойын дәптерден)

Гүл ашылған нур жамалың,
Жүрегиме салып жалын,
Мени етип бийқарарың,
Жанды отқа жағармысаң?

Терип бағдан гүл дәстесин,
Тәриплеп қалбим қәстесин,
Айтсам дәртимнің ұаспысын,
Нәзеринди салармысаң?

Көрмедим сендей қыз Сәнемин,
Әжеп дунья, - хәр қәдемин,
Мендей ғәриптиң сәлемин,
Берсем әлик алармысаң?

Қадди-қәўметли тотысаң,
Кеўилиңе кеўил қоссам,
Тәжим етип, қолды созсам,
Бирге бағқа барармысаң?

Жүзиң шашып сәхәр сағым,
Ашып қушақ, – жәннет бағын,
Жүрегимнің кәсте дағын,
Алып таза қылармысаң?

Қарамықтай күлген көзиң,
Жанға ләззет берер сөзиң,
Ақыұ-зарым тыңлап өзиң,
Дәртке даўа табармысаң?

Ашып қалбимнің сарайын,
Жанымды қурбан қылайын,
Аяғыңа бас урайын,
Бизге мийман болармысаң?

Йош булағы қосық-саздың,
Қыз устасы жилұа-наздың,
Кеўли ғамлы Үббинияздың,
Қалбине жол салармысаң?

АСПАНДА АЙ НУРЫН ТӨГИП БАРАТЫР

Көшснн сөйиллөп шыққанда түндө,
Жойбар ойлап болар иске ертеңге,
Дарақтың жапырағы гил гүмис теңге,
Бағларға ай нурын төгип баратыр,
Аспанда ол өсте жүзип баратыр,
Шырайы толысып, күлип баратыр.

Көрүан сарайларда мереке қызар,
Кимдур барар сүйгенине интизар,
Көктен жерге ағып түскен жұлдызлар,
Өмирин мәңгиге үзип баратыр,
Ай көкте бийпәрүа жүзип баратыр,
Салқын нурын жерге төгип баратыр.

Түнге қарай өмир басланар жаңа,
Перзент көрмек болып толғатса ана,
Көз жарып тууылар ингөлап бала,
Дүнья өз жолына жүрип баратыр,
Ай болса қууанып күлип баратыр,
Алтын нурын жерге төгип баратыр.

Усылайынша өз өмирин жаңалап,
Ай-қуяшты, қуяш-айды қууалап,
Дүнья және гөззал болып баражак,
Бөбек оған мийман болып киятыр,
Алтын ай аспанда жүзип баратыр,
Сақый нурын жерге төгип баратыр.

Демек анық, - дүнья, қуяш, ай, - мәңги,
Бир күдирет басқарады жәхәнди,
Өмирге шад болып келген инсанды,
Зарына қарамай алып баратыр,
Көктеги ай өсте батып баратыр,
Жерге қызыл нурын шашып баратыр...

НЕДУР

Алғыр баздай қанатыңды қақпасаң,
Ашықлық отына жанды жақпасаң,
Ышқың булқып, дәрья киби таспасаң,
Сәнем недур, жанан недур, яр недур.

Жауан қыя бақса, қалбиң сезбесе,
Қыялың мухаббат бағын гезбесе,
Жаның дәртте қалып, тәннен безбесе,
Илхам недур, жиләа недур, наз недур.

Мәүсиминде ғумша жапырақ ашпаса,
Әлемди жайнатып дүрлер шашпаса,
Көз түскенде ғамлы кеуил таспаса,
Куўрай недур, кәлүен недур, гүл недур.

Қанаты болмаса пәрүаз етпеге,
Гүзде кетип, бәхәр қайтып жетпеге,
Пәнже, пәр жок, суўда жүзип кетпеге,
Акқуў недур, үйрек недур, ғаз недур.

Бул дүньяда заўқы-сапа сүрмесең,
Елиңде салтанат қурып жүрмесең,
Мерекеде хұрмет-иззет көрмесең,
Дәўран недур, заман недур, күн недур.

Тер төгип, халқыңа хызмет етпесең,
Тилде қалар саўап ислеп кетпесең,
Ата-анаңның кеуилине жетпесең,
Перзент недур, парыз недур, мәрт недур. }

Дәулет бастан тайып, болғанда ғәрип,
Жүрегиңе түскен қәсте улғайып,

Дәртин сорамаса, кеўлинди алып,
Туўған недур, яран недур, дос недур.

Көзиң көрген менен зейин илмесе,
Қулаққа сөз айтса, сести кирмесе,
Тилиң ар-намысты қорғап билмесе,
Соқыр недур, герең недур, гүң недур.

Әдетке айланса хийле еткениң,
Билмесең пейлиңниң терис кеткенин,
Напәк истен қызармаса бетлериң,
Хұждан недур, намыс недур, ар недур.

Елге аяқ басқан жаўды жеңбесе,
Бәйги түсип байрақ алып келмесе,
Халқының арына жанын бермесе,
Жигит недур, уғлан недур, лаш недур.

Қанша дүнья жыйсаң тоймаса көзиң,
Жәхәнди жутардай сениң бир өзиң,
Нәпсиңе қул болса ақыл-ес, сөзиң,
Инсап недур, ийман недур, ҳақ недур.

Жүрегиң сезбесе инсан қәдириң,
Шексе сениң зорлық пенен жәбириң,
Жети ықлымға жетседағы хәмириң,
Ұатан недур, халық недур, ел недур.

МАЛАЙДЫҢ

Баслық күлсе бул да турар сүйинип,
Ашыланса, - отқа түсер куйинип,
Не буйырса арқаланып, түйинип,
Алқымында турар -жаны малайдың.

Иси түскенлерге қабағын үйип,
Ийт көрген пышықтай жүни үрпейип,
Терис айланып, сәлем алмас жыртыйып,
Мүсәпирди көрсе - жини малайдың.

Жоқты - бар, қараны - ақ, кесекти - тау деп,
Гүң менен соқырды,- дени сап-сау деп,
Дурысын айтқанды, - атайы жау деп,
Елге бүлгин салар - тили малайдың.

Ушары самалдан, қонары сайдан,
Шырпы яңлы, жанып-өшер бир майдан,
Тилеги, - сарқытты алса нобайдан,
Майда қара бақыр - қуны малайдың.

Баслықты мақтауға теңеу табалмай,
Сөзи жақпас ызғырықлы самалдай,
Ол босаса,- басқа хәмел алалмай,
Келеси баслықта - көзи малайдың.

Үббинияз айтар, болмағай әдет,
Жәдигөй, жағымпаз,- иллет бий әдеп,
Хадал мийнетиңнен излегил мәдет,
Армағаннан болсын - жолы малайдың.

ЖУЛДЫЗЛАР

Не деген әжайып ақшамғы аспан,
Кең әлемде тығылысып, сығасқан,
Сүмбил* гүмбезинен гәўхарлар шашқан,
Күлим қағып, жымыңласар жұлдызлар.

Биреўлери жақын көринер бизге,
Зорға илинеди биразы көзге,
Алыслардан зия* нурларын жүзге,
Қалыс инам етип, шашар жұлдызлар.

Аспанға шашылған тарыдай мысал,
Шақырып турғандай төбәссүм* гөззал,
Суңқардай пәрўазлап ушса да қыял,
Жеткизбестен жырақ қалар жұлдызлар.

Биреуі бир жайда, басқасы жүзип,
Қасла тыным таппас, әлемди гезип,
Кимиси гирянсыз* өмирин үзип,
Көктен жерге сарқып ағар жұлдызлар.

Үлкени кишиниң жолына қызбай,
Өзине арналған шеңберин бузбай,
Мудам ийбе сақлар, узатар қыздай,
Адамзатқа үлги, сабақ жұлдызлар...

*) Сүмбил – жағымталлы, көз тартатуғын қара рең.

*) Зия – сөйле, нурлы сөйле.

*) Төбәссүм – мыйық тартып, жымыйып күлип.

*) Гирян – көз жасы.

БОЛМАСА

Адам бул дуньяның ең гөззал гүли,
Әрманы – шадлықта өтсе хәр күни,
Сазсыз сазендениң сақаўдур тили,
Өмири пуш, бұлбил киби болмаса.

Ғош жигит айрылса сүйген ярынан,
Дуўтар киби жуда болған тарынан,
Жапа шегер жалғызлықтың зарынан,
Арбасын мешеўлер қостар болмаса.

Ер жигитте ат басындай сом жүрек,
Өмиринше елге қорған хәм тирек,
Намәрттиң байлығы турса да тиреп,
Журтқа қайыр бермес, азар болмаса.

Берекет қашқанда соналы көлден,
Суўсызлықтан дақыл өлер көгерген,
Халық көшер, безип туўылған жерден,
Дәрья салма шөлсиз, суўы болмаса.

Үббинияз кеўлиңде ғам, қәлбиңде қәсте,
Талпынарсаң қустай түскен қәпеске,
Бағдан күнде байласаң да гүлдәсте,
Шөпшек болар қонар бұлбил болмаса.

ШАЙЫРСАҢ

(Шайыр Ибрайым аға Юсупов пенен хошласыў)

Қолға алып, уста баба сүргисин,
Гезаллыққа безеп сөздің түр-түсин,
Шайырлық өнердің гәўҳар үлгисин,
Жаңалап, жаңғыртып ашқан шайырсаң.

«Мың-мың кеўиллерге нур берип» жарық,
Ышқы жалынына илхамды жағып,
Ушқыр қыялларың дәрьядай ағып,
Мәңги өшпес ат қалдырған шайырсаң.

Қурал етип ҳасыл сөздің семсерин,
Туўған елдің ары ушын сермедің,
Шайыр сәрдарлығын қолдан бермедің,
Даңқыңды дүньяға жайған шайырсаң.

Ҳақтан илхам алып, хәўиж алып ғайрат,
Бәршеден бәлентлеп шайырлық айбат,
Сахрайы халқыңа бүлбилдей сайрап,
Ҳаўазың жәхәнге шашқан шайырсаң.

Жаслықтан үйренип қосық сырларын,
Тәриплеп журтыңның ойы-қырларын,
Өмир бойы ел әрманын жырладың,
Халқыңа қәлбиңди берген шайырсаң.

Сөзден маржан терип, өсирдің гүллер,
Намасынан естен кетип бүлбиллер,
Йошлы жүрегіңнен шашылып дүрлер,
Елдің мақтанышы болған шайырсаң.

Елиң куўанғанда ҳалласлап жүрек,
Ашшысына шыдап, аўырын сүйреп,

Алыстағы әуладлар бахытын тилеп,
Халқым деп жаныңды жаққан шайырсаң.

Тулға перзентисең уллы Туранның,
Халқыңнан күш ғайрат, жолға-нур алдың,
Сөзин жазып Гимн атлы уранның,
Елиңе саўғаға тартқан шайырсаң.

Жазған қосығыңның алтыннан пуы,
Сөзлери даналық, илхамнан суы,
Қарақалпақ халқының бир бәлент туы,
Мәнгиге ядында қалған шайырсаң.

Үббинияздың сени көргени дәулет,
Өмиринше сабак, - Сиз құрған сәўбет,
Сениң әрманыңа жетисип нәўбет,
Руўхың шад болып кеткен шайырсаң.

ТАХТАКӨПИРИМ

Айдостың қаласы, Барактың тамы,
Шәртектің тақыры, Қараойдың бағы,
Ханның сарайындай Маұдың қорғаны,
Көрмегенге әрман Тахтакөпірим.

Байыстың орнында Қуұанышжарма,
Қаратерең толқып өрмелер жарға,
Бәзғұлдың даласы - мол жайлау малға,
Қушағы кең елат Тахтакөпірим.

Батысың Көкдәрья, жазық Гүнжили,
Шығысында аты шыққан Кендирли,
Дәуқара, Мүлк хәм Мақпалкөлімди,
Қутлы мөхан еткен Тахтакөпірим.

Арқаңда Жүйрикбас, Бөршитау бийик,
Қойнауында секирип ойнаған кийик,
Дийқанларың гүзде қырманын үйип,
Даңқын көкке жайған Тахтакөпірим.

Бауырың көкдақыл, - өнімдар жерлер,
Қутлы мөкандурсаң, абадан еллер,
Мийнет есесине тергени зерлер,
Несийбеси болық Тахтакөпірим.

Мениң тирегимсең, сүйенер тауым,
Дұньяға келтирген алтын отауым,
Жаздырмастан атқан қәдем тастауым,
Келешекке өрле Тахтакөпірим!

КЕЛЕДИ

Қарлар жауар тау басында қарларға,
Көрұан ерер көш баслаған нарларға,
Хәр журтласым қалбиндеги тарларға,
Шадлы нама болып енгим келеди.

Дүньяда бар әжайып күн кешкен еллер,
Қысы жоқ, бәрха жаз, әл-жасыл жерлер,
Жолымда жатса да шашылып зерлер,
Елиме тез қайтып кетким келеди.

Көлдур әпсанаүй әжайып жайлар,
Нағысқа безелген зәулим сарайлар,
Болсадағы көрки көзди тойдырар,
Өз елимде еркин жүргим келеди.

Көкпенен таласқан қалың орманлар,
Талай дәуірлерди көрген қорғанлар,
Бәршесин аралап, келсе дәуранлар,
Тууған елде бинят етким келеди.

Аралым пүткіллей курып қалса да,
Ултаны шөлистан, қумлық болса да,
Суусыз Әмиу және көп дәрт салса да,
Тууған жерде мәңги қалғым келеди.

Үббинияз, халқыма берип қолымды,
Хызмет қылмақ ушын бууып белимди,
Пидә етип гүллентийге елимди,
Жанымды садақа етким келди.

ТАҰСЫЛМАС

Беккем болса халықтың ауызбирлиги,
Елге хызмет етсе ерлер хәр күни,
Мақул екен басшылардың хәр бири,
Халықтың несийбеси, наны таұсылмас.

Хәмме басшы болса әдил хәм кәмил,
Сакый қолын жума бермейди Памир,
Суұсаған журтыма көрсетпей жәбир,
Аққан дәрья ағар, суұы сарқылмас.

Дәрьямыз тартылып, теңиз хайрана,
Тәбият азапта – қәлби ұайрана,
Өрдің пейлин берсе, толмас паймана,
Инсап, ийман болса, Әмиў тартылмас.

Үббинияз, дер, жасар екен диянат,
Бир-биреўге исленбесе қыянат,
Бул үлкеге ығбал қусы уялап,
Хәммеге суў жетер, бийнесип қалмас.

ДАБЫЛ ҚАҒЫП ТУР

(Ертедегі қойын дәптерден.)

Яранлар, бір жанан жамалы айдай,
Гайыптан гезлесіп ақлым алып тур,
Ышқымды оятып еркиме қоймай,
Мүсәпир басыма сауда салып тур.

Сөнген сезімлердің кәдди бүгілген,
Кеуіл сарайымды қыйрап бүлінген,
Тийеги желиніп, тары үзілген,
Дуұтарымды сазлап, нама шалып тур.

Ашықлық ғауғасы түсіп басыма,
Күлки шашқан жүзи, оқ-жай қасына,
Қарамықтай көзи, сүмбил шашына,
Ықласым жетеклеп, хәуес аұып тур.

Кем-кем бәлентлесіп әрман—минарым,
Дийдарын көрмесем қурып димарым,
Ашықлық отынан қайнап қумарым,
Үмитім дәрьясы бурқып ағып тур.

Жүрегім шырмалып ышқы торына,
Гүлшанның шәменин алып қолыма,
Кеше-күндіз айдай қарап жолына,
Сағыныш шаршатып, көзім талып тур.

Жүзи кеуілиме нурын сепкенин,
Жилұасы қәлбиме барып жеткенин,
Назлары жандырып, өртеп кеткенин,
Билдиріп, жүрегім дабыл қағып тур...

ЖЕРДИ СЫЗДЫРАР

Сыртыңнан тоқылған дөхмет хәм өсек,
Жүректи жаралап жанды аздырар,
Иске басшы болса ақылсыз, гөдек,
Ийне - тебен менен қудық қаздырар.

Айтылған:- «Жақсыдан болар шарапат,
Жаман жүрген жерге келер кәсапат,»
Хәр исте болмаса ақыл-парасат,
Тыныш кеуиллерди дағда қалдырар.

Өмиринше бедеу атқа минбеген,
Беглик салтанатын қурып көрмеген,
Тас пенен гәўхардың парқын билмеген,
Тулпарға мингизсең белин талдырар.

Кеуил торсығына орнаса сумлық,
Шайтан хәмирине еткизер қуллық,
Кимде болса мәккарлық хәм зулымлық,
Ақыретке арты менен барғызар.

Болымсыз ул болса, ақылды алмай,
Билимге, мийнетке ықласын салмай,
Ата анасына минлети бардай,
Жүрекке арылмас дәртти салдырар.

Үббинияз айтар, топланар шерің,
Наданнан дарғасы болса кемениң,
Жүрегің хәулығып, тарылып демиң,
Ақыл хайран болып, жерди сыздырар.

ДИЙДАР КӨРИСИҮ

Алмабек Нурушевтың 70 жыллық тойына кутлықтар

Алыстан келдим Сизге сәлем алып,
Әзийз аға Алмабек Нуруш улы!
Жетписти аттай өтип минип алып,
Қуғандым көріп жастай турысыңды.

Қарақалпақтан көп сәлем алып келдим,
Аспанда талай бултты жарып келдим,
Өзинде пайғамбардың келбети бар,
Шырайынды сағынып, талып келдим!

Ер жигит бул дүньяға бир келеди,
Шад болып жасағанға не жетеди,
Жетпистиң асқарында турсаңыз да,
Талай қыз Сизден еле дәметеди.

Қатардан артық туып, зийрек болып,
Жаслықтан жас денеге ақыл толып,
Питирдиніңіз қазақтың талай исин,
Бүгінде тынбай жүрсиз әлем шолып.

«Арал» деп, кең дүньяға дабыл салдың,
Бул дәрттің ауырлығын байқай алдың,
Қыйыр-шыйыр мәселе туған гезде,
Шешим тауып, төреликти қолға алдың.

Алеке, қутлы болсын жетпис жасың,
Көріп турман, көп екен дос, жолдасың,
Бәри де жақсы тилек тилеп атыр,
Шамасы, басасыз-ау жүздің тасын.

Ел айтады – «Жақсы тилек-ярым ырыс»,
Болсын сизде еле ұзақ шадлы турмыс,
Қосыла, бахыт пенен дәулет тилеп,
Жаныңызда иниң болып биз де турмыз.

Той дегенди еситип келдим аға,
Ең жақсы тилек айтып бәнт басарға,
Туысқан халықпыз ғой жарасар деп,
Қаракеңнің қара тонын тарттым саўға!

ТАҢНЫҢ АТҚАНЫН ҚАРА

Туұылған жериңе кеўлиңди берсең,
Сәхәр турып таңның атқанын қара,
Ертеңги күниңнен үмит тилесең,
Қуяштың қызарып батқанын қара.

Өмир қызығына қыял жиберсең,
Ығбал даласының лаласын терсең,
Тәбият көркинен ләззет излесең,
Гүл ашылып урқан атқанын қара.

Қыялды бәнт етип муҳаббат бағы,
Жүректи жаралап ашықлық дағы,
Жаның бийхуўш етсе жупқа додағы,
Сүйгениңниң назлы баққанын қара.

Көрмек болсаң ығбал-бахыт жүргенин,
Тәғдирдиң басыңа дәулет бергенин,
Шаңарыққа изги әўлад келгенин,
Балаң жүрип, қәдем атқанын қара.

Елиңниң-халқыңның күнине жарап,
Мол қырман дәретип, көгертсең дарақ,
Мийри қансын десең жемисин санап,
Бағыңның гүл-мийўа таққанын қара.

Егер, өмир сүрсең журт билен хәмдам,
Хызметинде болсаң тақ турып мудам,
Сый-хүрмет шекпени жабылса саған,
Елиң инам еткен бахыт деп қара.

Туұылған жериңе кеўлиңди берсең,
Ерте турып таңның атқанын қара,
Тәбияттан илхам аламан десең,
Қуяш зер нурларын шашқанын қара.

ЖҮРЕГИМДИ ЖАРЛАҒАН...

Жаңа қосық басламаға,
Ойландым мен бир қаншама,
Бурын өткен шайырлардан,
Нәрсе барма жазылмаған.

Не жазсам деп, ярыў-достан,
Сорамаға уяламан...,
Ой жиберип бир қарасам,
Бала барма жыламаған.

Барлық бөбек ингалайды,
Әўилдейди хәм жылайды,
Бир болса да тәрбиясы,
Минезлери усамаған.

Тап сондай-ақ қосық, деген,
Темасы бир болған менен,
Жазған шайыр болса шешен,
Ой-пикирди жаңалаған.

Жаңа заман - жаңа дүнья,
Хәр заманда – хәр идея,
Ғақыйқатлық – шөп мәргия,
Талайларға жоламаған.

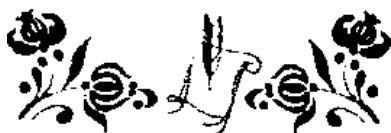
Таза пикир, үйлес, уйқас,
Сөзлер өткир, – мысал алмас,
Бундай қосық – елге мийрас,
Шар төрепти аралаған.

Қосық болса мәніси пәс,
Сөзлер туқыл, мазмун нәкас*,
Шығындыдай қалған патас,
Ғешким оқып қарамаған.

Жанға жыллы, дәртке даўа,
Кеўлиң жибир-болсаң қапа,
Жаксы қосық-жанға жапа,
Жүрегимди жаралаған.

Үббинияз: – елге хызмет,
Инсан ушын үлкен құрмет,
Қосық жазыў – аўыр мийнет,-
Айтып сөзин тамамлаған.

* Нәкас – оңлы емес, кемиси бар мәнисинде

КЕТИПСЕҢ

Тәғдир, мен кәрўанға қосқан арбаны,
Арысын аударып, қағып кетипсең,
Дүньяда бар дәртлер толы дорбаны,
Бизиң мойнымызға тағып кетипсең.

Жүрегиме салып жазылмас жара,
Азабы жан қыйнар, бауырым пара,
Даўасына таппай хеш илаж-шара,
Мүсәпир халына салып кетипсең.

Ой-пикир, нәзерим шарлап тум-тусты,
Өмир аңлатқанда хәўада қусты,
Бағынан айырып биздей байғусты,
Торы жоқ қәпеске қамап кетипсең.

Қүдиретің кәрамат, таўларды жығар,
Ойпатты көл етип, шөлди лалазар,
Биз байғусты неден еттің гүнакар,
Ғәриптиң халына салып кетипсең.

Бийганадан болмас ул-қызға пана,
Периштедей ақлықларға пәрмана,
Ести албыратып, салып хайрана,
Бизге көп машақат таңып кетипсең.

Жүзге әжим түссе, шашларға қыраў,
Жүректе хәсирет - кеўлиңе қылаў,
Қыйсыны келмеген қурақты қураў,
Азабын мойынға қыйып кетипсең.

Бултлар көшер жұлдыз, айды жасырып,
Қуяш шығар қара бултты қашырып,
Арбадағы жүкти арқалап тасынып,
Мәнзилге жетиўди хүким етипсең.

Қайраудағы ғаздай нәзерим көкте,
Тусымнан нешше мың арба өтпекте,
Биздей мүсәпирди қалдырып дәртке,
Гириптар қазығын қағып кетипсең.

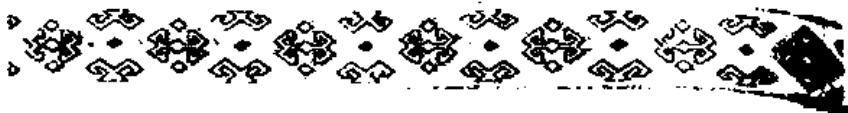
Кимлерге ойындур, кимлерге дәлкек,
Ауырын арқалап, ашшысын көрмек,
Өмир мәнзилине хәсиретте жетпек,
Бизге үлес етип берип кетипсең.

Өмир әпсанадур естен кетпестей,
Қууаныш қапалықтан өтпес бетлеспей,
Мениң жүрегиме қолым жетпестей,
Үмиттиң жалынын жағып кетипсең.

Нәйлейин, жазыуың болса усындай,
Жубын жойтқан суўсыз көлдің қусындай,
Әрманы, - уясы қалса бузылмай,
Пәрмана халына салып кетипсең.

Үббинияз айтар, болмағыл хәси,
Хәк нийеттиң ийман болар жолдасы,
Шайпалмасын инсан ығбал-уясы,
Хатта қалдырыўды сызып кетипсең.

МЕН БИЗНЕСМЕН

Пародия

Толыбай аға Қабуловтың «Мен дийқанман» қосығының хәzirги заман дусмал варианты

Мен бизнесмен! Саўдагердиң улыман,
Ата-тегим базар қуўған бурыннан,
Арзан алып, қымбатына саўдалап,
Хәр күн сайын пулдан қырман суўырған.

Мен бизнесмен! Жаңа заман елдеги,
Жанымды жеп, тынышымды бермеди,
Иран, Қытай, Кореядан зат тасып,
«Ұақыт барда саўда қылып қал» деди.

Зат тасыдым, жумсап тәсил, хәмелди,
Қандай хәзлик бизнес етиў бул елде!
Базарларды қаплаған көп қарыйдар,
Мени саўда шыңларына көтерди.

Мен бизнесмен! Саўда маған жанажан,
Мени излесең шар базардан табасаң,
Бай саўдагер болғанымды дәлиллеп,
Түркияда базар құрдым жаңадан!

СЕНИҢ МЕНЕН

Шыққан киби бәлент таўға,
Маған болдың әжеп саўға,
Қәлбим қәсте, дәртке даўа,
Шийрин-шекер сөзиң менен.

Ишимде бир дәрт оянды,
Ышқы оты лаўлап жанды,
Жүрегиме қармақ салды,
Күлимлеген көзиң менен.

Ұжран түсип, шексем жапа,
Азарынан қалсам дағда,
Шады-қуррам, заўқы-сапа,
Сүрсем бирге сениң менен.

Бирьян қәлбим жанды қыйнап,
Сениң ушын гүллер жыйнап,
Бар әрманым, - күлип-ойнап,
Кейил қоссам өзиң менен.

Тәғдир күлип, жүрсе әўмет,
Ялғаншыда болар жәннет,
Қурып бирге шийрин сәўбет,
Сейил қылсам, сениң менен.

ҚАРАҚАЛПАҚТЫҢ

*(Республикамыздан ғайры елдерге көшіп кеткен
яки ұзақ уақытлар шетте жұмыс іслеп қалған
ауылдасларымыздың сөзлерінен үзінді)*

Достым, мениң кеуілимди хошласаң,
Хабарын берсеңо қарақалпақтың,
Жүрегиме жағар гәпти басласаң,
Тәрипин айтсаңо Қарақалпақтың.

Арғы-берги шети мың-мың шақырым,
Қушағына алған ойпат-тақырын,
Қарасаң көз тартып алар ақылың,
Жерлерин айтсаңо Қарақалпақтың.

Сүүретлеуіге сөз жетпейди зияда,
Нешше мың қус өсип-өнер уяда,
Балығы хасылды, - теңсиз дүньяда,
Көллерин айтсаңо Қарақалпақтың.

Ерте бәхәр келип, гүзинде қайтар,
Ғазлары ғаңқылдап, нама қайтарар,
Аққуудың ойыны өмир узайтар,
Қусларын айтсаңо Қарақалпақтың.

Алыстан теңиздей толқыса сағым,
Сексеуіл еслетер Шахсанем бағын,
Тууалақ, булдырық, бөкен, жейранын, -
Шөллерин айтсаңо Қарақалпақтың.

Наўрызда узатар қыздай кийинген,
Жазда араласаң, - жаның сүйинген,
Мийұасы пал киби тилди үйирген,
Бағларын айтсаңо Қарақалпақтың.

Жүзінде бәрқулла периште нышан,
Қаратерге түсер басқыға қалған,
Не шаўқымды басып өтер ўа ҳа-хаң,
Күлкисин айтсаңо Қарақалпақтың.

Қобыздың ҳаўазы, - азығы жанның,
Тарийхын тәриплеп небир заманның,
Дуўтар гүмбирлиси-йошы адамның,
Сазларын айтсаңо Қарақалпақтың.

Жилўасы жан алып естен кетирер,
Көзлери шақмақтай тасты еритер,
Сулыўлықты бир-биринен өтирер,
Қызларын айтсаңо Қарақалпақтың.

Төрин берип ҳүрмет етер үлкенди,
Қушақ ашып мийман етер келгенди,
Ақ кеўилли, әдеп-икрам, көргенли,
Беглерин айтсаңо Қарақалпақтың.

Ой-пикир, зейини заманнан озған,
Елге пана болып ағалық қылған,
Намыс ушын еткен өмирин қурбан,
Мөртлерин айтсаңо Қарақалпақтың.

Қанаты суңқардай тулпар тарланы,
Беллеспеге түссе батыр, палўаны,
Мудамы бас байрақ жеңип алғаны,
Айбатын айтсаңо Қарақалпақтың.

Шөллерде сайраған саҳра бүлбили,
Ҳасыл сөз патшасы, қосықтың пири,

Жанның ләззетидур, сөйлеген тили,
Шайырын айтсаңо Қарақалпақтың.

Қәўмети жарасқан аўыл-қаласы,
Дақылы ырғалған пайтақ даласы,
Өмиўдәрья ығбалының сағасы,
Еллерин айтсаңо Қарақалпақтың!

БОЛДЫМА

Яранлар бул дүнья, ялғаншы пәни,
Айтыңлар, биреўге паян болдыма?
Тәғдир деп аталған өмир гүзары,
Кимгедур алдыннан аян болдыма?

Кимлер ғам-қайғысыз дәўран сүрмеге,
Елден-журттан бәлент болып жүрмеге,
Қанша талпынса да жәннет көрмеге,
Келешек тәғдири баян болдыма?

Ана ақ сүт берип, ата шаш сыйпап,
Кәмалға келгенде күш-қуўат жыйнап,
Хызметине тақ турып, жан-тәнди қыйнап,
Кеўлин хошламаса –уғлан болдыма?

Қуры, бос өмириң – мийўасыз дарак,
Қараўсыз бағ киби – бағманы салақ,
Жанды жаққан менен атыңды сабап,
Исиң келиспесе талап болдыма?

Ислеген ислериң қайық изиндей,
Дәрхал ийрим жутса көзге көринбей,
Жалғыз өмир сүрсең журтқа билинбей,
Кейниңде ат қалар нышан болдыма?

Ар-намыстан безип, инсапты жутып,
Көргенге пәнт берип, хийледен утып,
Мийнетсиз мал жыйнап, дүньяны тутып,
Иксансыз өткенге гирьян болдыма?

Үббинияз айтар, елге ер қәдир,
Өзиңди сыйласа, болма төкаббир,
Мөминге көрсетип қысыўмет-жәбир,
Көзге илмегенлер инсан болдыма?

Иксан – садака,
Гирьят- қыйналып жылаған.

КЕРЕКТИ

Адамның минези өрилген шаштай,
Мың қыйлы талшықтан тұрса керекти,
Болмаса өресі беккем полаттай,
Қылығы қыңырлы болса керекти.

Тәрбиясы насаз болған жигитке,
Соңыра жуғыў қыйын қандай үгит те,
Әзәзүл, сатқыннан жақсылық күтпе,
Ғапылда арқаңнан атса керекти.

Кимниңдур дийдиги көп дүнья жыйнаў,
Қарны жарылса да нәпсисин тыймаў,
Биреўге пәнт берип, биреўди қыйнаў,
Әзелден қанында болса керекти.

Пулдың пуўы арқаларын қоздырып,
Гейбиреўлер кетти «исти қыздырып»,
Дүнья малын бир-биринен оздырып,
Карун байдың жолын қуўса керекти.

Қар бир атқан таңның батыўы да бар,
Жақсыға дүнья кең, инсапсызға тар,
Кеўли кең барына қәнәәт қылар,
Пейли тар өзинен тапса керекти.

Жақсылар хәммеден жақсылық күтер,
Кеўлинде гүл өсер, тек үмит етер,
Өсекшиниң тили апат келтирер,
Таңлайында зәхәр тұрса керекти.

Мүсәпирдиң пайын тәкаббыр алса,
Инсап умыт болып, ашкөзлик қалса,

Мийрим-шәпәәтти естен шығарса,
Инсан ийманынан қашса керекти.

Еркинликтен өзгерди елдің турмысы,
Пәт алмақта базардың кең қурылысы,
Хәзиргиниң Бердак, Мақтымқулысы,
Ада болмас илхам алса керекти.

Елге келип, еркин жасар кең заман,
Қәлеуинше мийнет етип хәр адам,
Илим-билим, күш-ғайратын жумсаған,
Өмирден өз орнын тапса керекти.

Үббинияз, айтайын зинҳарлап саған,
Қол урма намақул иске хеш қашан,
Сеннен урпағыңа қалажақ нышан,
Нәсият сөзлериң болса керекти.

МАЗМУНЫ

ҰАТАН ТОПЫРАҒЫ.....	3
КӨРИНЕР.....	5
ӘКЕМНИҢ.....	8
МУХАББАТ.....	9
ҚОСЫҒЫМ.....	12
БОЛАЛМАССАҢ.....	13
ӨЗӨЗҮЛДЕН АҰЛАҚ БОЛ, ЖАҚЫНЛАС ПА.....	16
АНАМНЫҢ.....	17
МЕГЗЕР.....	19
ҰАТАНЛАСЛАРЫМ.....	22
СОРАҰЛАР.....	24
ҚАРАҚАЛПАҚСТАН.....	26
БАҒДЫҢ ИШИНДЕ.....	27
ЕЛИМДИ ҚУҰАНТЫП, БАХЫТ АЛЫП КЕЛ!.....	29
АВАРАҒУ.....	30
НЕСЕҢ СЕН?.....	31
НЕСЕҢ СЕН?.....	32
АРАЛҒА АРНАЛҒАН ТОЛҒАҰ.....	33
ҚОСЫМША ТҮСИНІКЛЕР:.....	36
БОЛДЫМА.....	37
ЖЫРАҰ ДОСТЫМ ҚОБЫЗЫҢДЫ ҚОЛҒА АЛ!.....	39
АҚЛЫҚ КҮЛКИСИ.....	40
САҒАН ЖАСЫ ҮЛКЕНЛИК ДӘУРАН КЕЛИПТИ.....	41
НӘМӘРТТИҢ ЕРМЕ КЕЙНИНЕ.....	44
ТУҰЫЛҒАН КҮНИ.....	45
АССАЛАМ ЖАНА ЖАН ТУҰЫЛҒАН ЕЛИМ!.....	47
СЕНИҢ.....	48
ҚАРАТЕРЕҢ ТОЛҚЫНЛАРЫ.....	50
ДҮНЬЯСАҢ.....	52
ТОРАҒҒЫЛ.....	54
ҚӘЛБИМЕ ЖОЛ САЛАРМЫСАҢ?.....	56
АСПАҢДА АЙ НУРЫН ТӨГИП БАРАТЫР.....	57
НЕДУР.....	58

МАЛАЙДЫҢ.....	80
ЖУЛДЫЗЛАР.....	81
БОЛМАСА.....	82
ШАЙЫРСАҢ.....	83
ТАХТАКӨПИРИМ.....	85
КЕЛЕДИ.....	86
ТАҰСЫЛМАС.....	87
ДАБЫЛ ҚАҒЫП ТУР.....	88
ЖЕРДИ СЫЗДЫРАР.....	89
ДИЙДАР КӨРИСИҰ.....	90
ТАҢНЫҢ АТҚАНЫН ҚАРА.....	91
ЖҮРЕГИМДИ ЖАРАЛАҒАН.....	92
КЕТИПСЕҢ.....	94
МЕН БИЗНЕСМЕН (Пародия).....	96
СЕНИҢ МЕНЕН.....	97
ҚАРАҚАЛПАҚТЫҢ.....	98
БОЛДЫМА.....	99
КЕРЕКТІ.....	83

АВТОР ҲАҚҚЫНДА БИРЕР СӨЗ

Үббинияз Әширбеков 1944-жылы Тахтакөпир районында тууылган.

1969-жылы Ташкент аўыл хожалығын ирригациялаў хәм механизацияластырыў инженерлери институтын питкергеннен кейин, ол өзинин мийнет жолын Тахтакөпир көшпели механизацияласқан колоннасында аға инженер лаўазымында ислеўден баслап, ПТО баслығы, №51 көшпели механизацияласқан колоннасының бас инженери, баслығы, Өзбекстан Республикасы Аўыл курылысы министринин орынбасары, «Әмиўдәрья» суў хожалығы басқармасының баслығы хәм тағы басқа бир қанша жуўапкерли хызметлерде болған. Ол Тахтакөпир районының хәкими лаўазымында ислеп, 1992-жылы Қаракалпақстан Республикасы Жоқарғы Кеңесинин баслығы лаўазымына сайланды. Ол өзинин бос ўакытларында жүрек төринен шыққан сезимлерин қосық катарларында баянлап, оқыўшылар кәлбинен орын алатуғын дәретпелери менен де танылып келмекте.

Хәзирги күнде Халық аралық Аралды кутқарыў қорының Нәкис филиалы директоры болып ислеп атыр.

ЎББИНИЯЗ ЭШИРБЕКОВ

ЎАТАН ТОПЫРАҒЫ

*Қарақалпақ тилинде
«Қарақалпақстан» баспасы
Нөкис—2010*

Бас редактор
Редакторы
Художниги

*Рашид Аббазов
Гулистан Пирназарова
Азамат Жаримбетов*

Терийге берилген ўакты 09.12.2010. Басыўға руксат етилген ўакты 15.12.2010. Қағаз форматы 84x108^{1/32}. Офсет усылында басылды. Гарнитурасы—«Times». Көлеми 2,75+0,5 вкл. б/т, 4,62+0,42 вкл. шөртли б/т, 2,5+0,5 вкл. есап б/т. Жами 2000 нускада.

Бахасы шөртнама бойынша. Буйыртпа № 415.

«Қарақалпақстан» баспасы: 742000,
Нөкис қаласы, Қарақалпақстан көшеси, 9

Ташкент қаласы. ДП «NISO POLIGRAF»
типографиясында басылды